

Izvirni znanstveni članek *Original scientific paper (1.01)*
Besedilo prejeto *Received: 28. 5. 2024; Sprejeto Accepted: 6. 8. 2024*
UDK UDC: 27-243-252
27-243-534.3
DOI: 10.34291/Edinost/79/02/Avsenik
© 2024 Avsenik Nabergoj CC BY 4.0

Irena Avsenik Nabergoj

Slavilna molitev Deborine pesmi (Sodniki 5) v predelavi apokrifa *Liber Antiquitatum Biblicarum*

*The Prayer of Praise of the Song of Deborah
(Judges 5) in Rewriting of the Apocryphal
Liber Antiquitatum Biblicarum*

Izvleček: Prispevek predstavlja analizo Deborine pesmi (Sod 5) v apokrifnem delu Pseudo-Filona z naslovom *Liber Antiquitatum Biblicarum* iz prvega stoletja po Kristusu. Delo je bilo verjetno prvotno napisano v hebrejščini, a se je ohranilo le v latinskem prevodu. V obsegu 65 poglavij različne dolžine obsega predelavo bibličnih pripovedi iz obdobja od Adama do Davida. Svetopisemska pripoved o Debori v Sod 4 in Deborina pesem v obliki slavilne molitve v Sod 5 sta v tem apokrifu v poglavjih 30–33 vključeni v širši okvir poučne spodbude k veri v Boga, ki Izraela rešuje v vseh nevarnostih boja za preživetje. Osnovni poučni namen apokrifa ohranja bistvene molitvene prvine izvirne Deborine pesmi. Prispevek se z rabo primerjalnega pristopa osredotoča na segmente Deborine pesmi kot slavilne molitve. V svoji izvirni pesniški obliki molitev izraža Deborina čustva in njeno vero v Boga, ki v svoji previdnosti vedno pomaga svojemu ljudstvu, kadar je v stiski in ga prosi za pomoč. V primerjalni analizi posvetopisemske predelave te pesmi prispevek upošteva spremenjene zgodovinske okoliščine v rimski dobi, da se pokaže, koliko je teološka osnova judovskih molitev in pouka odvisna od zgodovinskih okoliščin.

Ključne besede: Debora, Barak, Jaela, zahvalna molitev, apokrifna predelava, LAB, Božje odrešenje, poslednja sodba

Abstract: *This paper presents an analysis of Deborah's poem (Judg 5) in the apocryphal work of Pseudo-Philo, Liber Antiquitatum Biblicarum, from the first century AD. The work was probably originally written in Hebrew, but survived only in a Latin translation. In 65 chapters of varying length, it comprises a reworking of biblical narratives from Adam to David. The biblical narrative of Deborah in Judges 4 and Deborah's song in the form of a prayer of praise in Judges 5 are included in this apocryphon in chapters 30–33 within the broader framework of an edifying exhortation to faith in the God who rescues Israel in all the perils of the struggle for survival. The basic instructional purpose of the apocrypha retains the essential prayer elements of the original song of Deborah. Using a comparative approach, the paper focuses on segments of Deborah's song as a prayer of praise. In its original poetic form, the prayer expresses Deborah's feelings and her faith in God, who in his providence always helps his people when they are in need and asks for help. In a comparative analysis of the post-biblical reworking of this poem, the paper takes into account the changed historical*

circumstances in the Roman era to show how much the theological basis of Jewish prayers and instruction depends on historical circumstances.

Keywords: *Deborah, Barak, Jael, prayer of thanksgiving, apocryphal reworking, LAB, God's salvation, last judgment*

Uvod

Sveto pismo Stare in Nove zaveze, psevdopigrafi, apokrifi, mrtvomorski rokopisi in patristična literatura vsebujejo veliko bogastvo psalmov, himn in molitev (Flusser 1984, 551–577; Sanders 2017; Gordley 2018; Pentiuć 2021).¹ Jeremy Penner že na začetku svoje knjige *Vzorci vsakdanje molitve v judovstvu drugega templja* [*Patterns of Daily Prayer in Second Temple Period Judaism*] navaja, da v judovstvu obstajata dve različni vrsti molitev glede na njihov izvor in vpliv. Prva vrsta molitev so tiste, ki so spontane in odražajo posebne okoliščine molivca. Druga vrsta molitev so tiste, ki so formalno prilagojene obrednim pravilom glede načina in časa molitve (Penner 2012, 1). David Flusser trdi, da so molitve in himne sestavljali avtorji kot del svojega literarnega ustvarjanja, in ugotavlja:

Med himnami in molitvami, ki jih vsebujejo apokrifi in psevdopigrafi, ter številnimi molitvami iz Kumrana je bistvena razlika. Medtem ko so prve literarne kompozicije, so bile vsaj nekatere molitve in psalmi iz Kumrana dejanski liturgični teksti. Kljub temu lahko zgolj »literarne« molitve ali himne pogosto služijo kot priče liturgičnih oblik v judovstvu, saj lahko posnemajo aktualne liturgične vzorce. (1984, 551)

Članek obravnava način prireditve svetopisemske oblike spontane Deborine molitve v apokrifnem delu *Liber Antiquitatum Biblicarum* (v nadaljevanju: LAB) glede na izzive in smeri interpretacije v okoliščinah Rimskega cesarstva v prvem stoletju po Kristusu. To apokrifno delo je bilo verjetno prvotno napisano v hebrejščini, a je bilo prevedeno v grščino in latinščino. Danes je ohranjeno v le nekaj izvodih latinskega prevoda.

1 Prispevek je nastal v okviru raziskovalnega programa P6-0262 (»Vrednote v judovsko-krščanskih virih in tradiciji ter možnosti dialoga«) in raziskovalnega projekta J6-50212 (»Moč čustev in status ženskih likov v različnih literarnih žanrih Stare zaveze«), ki ju vodi prof. dr. Irena Avsenik Nabergoj in ju sofinancira Javna agencija za raziskovalno in inovacijsko dejavnost Republike Slovenije (ARIS).

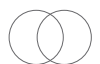

Delo ohranja bistvene sestavine svetopisemskega izvirnika zahvalne molitve ter vključuje tudi različne legende in interpretacije biblijskih zgodb (Harrington 1985, 297–377; Jacobson 1996; Cook 1999). Apokrifno pripoved so verjetno uporabljali v liturgične namene v sinagogi za potrebe pouka.

V času rimskega zatiranja so se Judje soočali z zgodovinskimi okoliščinami, podobnimi tistim, ki so jih doživeli pod Egipčani in Babilonci. Rimljani so Jude podjarmili in jih zatirali na različne načine, kar je sprožilo judovsko-rimske vojne. Ti veliki upori Judov v rimski provinci Judeji proti Rimskemu cesarstvu so bili odziv na rimske obdavčitve, omejitve verske svobode in druge oblike zatiranja. Vojne so za Jude pomenile velik udarec, saj so iz najštevilnejšega ljudstva v vzhodnem Sredozemlju postali razsejani in preganjani manjšina. Dogodki so močno vplivali na judovsko identiteto in duhovnost. Titove čete so leta 70 po Kristusu porušile jeruzalemski tempelj, ki je bil osrednje judovsko svetišče, to pa je povzročilo izgubo svetega mesta in verskega središča ter vplivalo na obrede, običaje in versko prakso Judov.

V izgnanstvu so Judje kot nadomestilo za porušeni tempelj začeli sistematično ustanavljati lokalne verske skupnosti s središčem v sinagogah. Duhovno bogastvo Izraela je postalo migracijsko, temelječe na študiju Tore, ne na lokaciji oltarja. Kot poudarja Rosenfeld, je po uničenju templja, ki je bil srce judovske vere, nastala verska praznina. Ko so duhovniki izgubili svojo osrednjo vlogo, so si rabini prizadevali za duhovno-religiozno vodstvo z namenom, da bi to praznino zapolnili. Vlogo žrtvenega obreda je prevzela molitev: »Vrzel, ki jo je zapustil tempelj, so skušali zapolniti na različne načine in so iskali nadomestke za nekatere zapovedi, neposredno povezane s templjem: molitev je prevzela vlogo žrtvenega obreda, namesto žrtvovanja so se spravili z dobrodelnimi dejanji.« (Rosenfeld 1997, 439) Pričakovanja Judov so bila oblikovana na podlagi izkušnje z uničenjem prvega templja, ki je privedlo do babilonskega izgnanstva, a je hitro sledila vrnitev v Izrael in gradnja drugega templja.

V teh okoliščinah so poučna besedila v LAB, ki so obsegala bogato zbirko verskih zgodb, pesmi, poučnih nauk in molitev, imela za Jude pomembno vlogo. Služila so kot vir učenja in izobraževanja ter Judom pomagala razumeti njihovo preteklost, vero in etične smernice. V času,

ko so bili ločeni od svojega svetega mesta in verskega središča, so odločilno pripomogla k njihovemu ohranjanju judovske identitete in duhovnosti. Pripoved o Debori in Deborina pesem sta bili v LAB glede na vsebino zaupanja v Boga še posebej uporabni in pomembni besedili, saj sta izpostavljali pomen zgodovinskega boja Izraelcev s Kanaanci, ki je Judom zagotovil 40 let miru. V teh okoliščinah je LAB Judom prinašal spodbudo za vero v Božjo previdnost, z večjim poudarkom na eshatološki božji sodbi.

Članek prinaša analizo priredbe svetopisemske pripovedi o Debori (Sod 4) in Deborine zahvalne molitve (Sod 5) v širši perspektivi prikaza vloge in pomena biblijskih zgodb iz obdobja od Adama do Davida. Težišče analize je na dveh ciljnih raziskave. Prvič, na načinu priredbe zahvalne molitve, ki je bila sestavljena na podlagi dovršenega zgodovinskega dogodka izjemnega pomena za preživetje Izraela, v napoved Božjega vodstva nad Izraelom skozi zgodnje obdobje, ki ga zaznamujejo vojaški spopadi zaradi grožnje močnih sovražnikov Izraelovih rodov. Drugič, transformacija biblične zgodbe v eshatološki vzorec Božje sodbe, ki povezuje sedanjo izkušnjo o odrešilnih Božjih posegih v zgodovino Izraela v obliki Božje sodbe s teološko perspektivo poslednje sodbe nad pravičnimi in krivičnimi posamezniki in etničnimi skupinami.²

Viri in splošne značilnosti apokrifa ***Liber Antiquitatum Biblicarum***

Apokrifno delo *Liber Antiquitatum Biblicarum* (LAB) je obsežna kronika, ki v 65 poglavjih znova pripoveduje biblijsko zgodovino od Adama do Davida in v poglavjih 30–33 aktualizira zgodovinski dogodek Deborine zmage nad Kanaanci v novih zgodovinskih okoliščinah v rimski dobi. Dolgi deli Svetega pisma so na kratko povzeti ali povsem izpuščeni. Druge sekcije so parafrazirane, z občasnimi dobesednimi citati. Še drugi deli so interpolirani z molitvami, govori ali razširitvami pripovedi. V nekaj primerih so bile vstavljene povsem nove zgodbe ali pa so bile stare korenito preoblikovane.

2 Erwin Budiselić izpostavi značilnost judovskega celostnega dojetja »vseobsegajočega Božjega delovanja v zgodovini« v članku *Važnost Božje sveobuhvatne priče kao okvira za tumačenje pripovijesnih i nepripovijesnih dijelova hebrejske Biblije* (2023, 225–249).

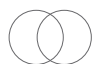

Delo je bilo napisano v hebrejščini, vendar se je ohranilo le v latinskem prevodu. Howard Jacobson navaja: »LAB je bil preveden iz hebrejščine v grščino in iz grščine v latinščino. To, da je bil dvakrat preveden in da je še vedno ohranjen v približno dvajsetih rokopisih, kaže na to, da je moral biti precej priljubljen.« (1996, 273) Jacobsonova tekstnokritična izdaja v dveh knjigah vključuje latinsko besedilo LAB, nov prevod v angleščino, komentar, ki obširno obravnava mesto LAB v starodavni biblični eksegezi, in uvod, ki obravnava pogloblitve probleme, povezane z LAB. Avtor si prizadeva na nov način osvetliti LAB z rekonstrukcijo hebrejskega izvirnika, kadar je to koristno, ter z novimi in ustreznimi dokazi iz Svetega pisma, rabinske literature in zgodnjekrščanske literature.

V rokopisih in zgodnjih izdajah tega dela je kot avtor naveden Filon Judaeus iz Aleksandrije, vendar Hieronimov seznam Filonovih del ne omenja nobenega LAB. Po poskusih, da bi z določeno gotovostjo identificiral avtorja, Jacobson navaja: »Nikoli ne bomo izvedeli, kdo je bil avtor LAB.« (1996, 195) Jacobson ugotavlja, da LAB po ugotovitvah večine raziskovalcev izvira iz obdobja od ok. 50 do 150 po Kristusu: »Osrednje vprašanje, o katerem bomo razpravljali, je, ali je delo nastalo pred padcem Jeruzalema in uničenjem templja ali po njem. V zadnjih letih se zdi, da se znanstveno mnenje nagiba k zgodnejšemu datumu, čeprav še vedno obstaja podpora za obdobje po letu 70.« (1996, 199) Za naš namen je še posebej zanimivo vprašanje žanra tega dela. V zvezi s tem Jacobson ugotavlja:

LAB je pripovedno poročilo o dogodkih od Adama do smrti kralja Savla, ki ima trdno podlago v Svetem pismu. Čeprav je LAB pogosto dobesedno uporabljal svetopisemsko besedilo, ga je tudi pogosto spreminjal. Enako pomembno je, da je sicer pogosto poročal o vsebini dogodkov tako, kot so podani v Svetem pismu, še pogosteje pa jih je predstavil na načine, ki jih v svetopisemskem besedilu ni bilo, občasno celo na načine, ki s svetopisemskim opisom niso bili združljivi. (1996, 211)

Na novo napisano Sveto pismo je rezultat avtorjevega poglobljenega poznavanja svetopisemskega besedila pa tudi splošnih idej, prepričan intelektualnih tokov v helenističnem kulturnem okolju. Jacobson povzema pogloblitvo temo apokrifne priredbe: »Če v LAB-u obstaja ena prevladujoča tema, je to naslednja: Ne glede na to, koliko judovsko ljudstvo trpi,

ne glede na to, kako mračni se zdijo obeti, Bog svojega ljudstva ne bo nikoli popolnoma zapustil in na koncu bosta odrešitev in zmagoslavje pripadla Judom.« (Jacobson 1996, 241–242) Poglavitni namen LAB je utrjevanje vere v brezpogojno zavezanost Boga njegovi lastni obljubi, ki jo je dal očakom. Tako je končna odrešitev Judov zagotovljena in ni razlogov za dvom v tem pogledu. Končno gre torej za teološko vprašanje Božje pravičnosti in verodostojnosti.

Lahko se strinjamo z ugotovitvijo o poglavitnem namenu avtorja LAB: »Predvsem je skušal pomagati ljudem, da bi se spoprijeli s sočasnimi težavami in problemi, zlasti z uničenjem Jeruzalema in templja. To je počel predvsem s trditvijo, da so takšne katastrofe del Božjega načrta, ki na koncu pomeni odrešitev za judovsko ljudstvo.« (Jacobson 1996, 253) Toda onkraj sedanjega časa stiske in iskanja rešitve avtor kaže na končni izid Božjega kraljestva na zemlji. Eshatološke perspektive pa ne povezuje s političnim ozadjem pričakovanja mesija. Gre mu za čisto dokončno vprašanje poslednje sodbe, ki pomeni dokončno sodbo nad krivičnimi in končno rešitev pravičnih (Harrington 1985, 301).

2 Podrobna analiza Deborine molitve v apokrifu *Liber Antiquitatum Biblicarum*

Celotno besedilo LAB obsega 65 poglavij. Debora je ena najbolj opaznih osebnosti v tem delu in se pojavi v poglavjih 30–33. Poglavje 30 v obsegu 7 vrstic obravnava svetopisemski zapis o prerokinji in sodnici Debori, poglavje 31 v obsegu 9 vrstic o Siseraju in Jaeli, poglavje 32 v obsegu 18 vrstic o Deborini pesmi, poglavje 33 v obsegu 6 vrstic opisuje Deborino slovo in smrt.³ Pomembnost Debore je dokazana z dejstvom, da so nekatere najpomembnejše ideje Psevdo-Filona položene v njena usta. Psevdo-Filonovo obravnavanje Debore je pričevanje o njegovem visokem spoštovanju do žensk in o njegovi odločenosti, da jim da njihovo pravo mesto v zgodovini Izraela. LAB 30,1 pravi: »Tedaj Izraelovi sinovi

3 Pri obravnavi teh poglavij latinski in angleški citati LAB sledijo Jacobsonu 1996 (zv. 1, str. 1–87 latinskega besedila, str. 89–194 angleškega prevoda). Citati iz hebrejskega Svetega pisma, devterokanoničnih knjig Stare zaveze in Nove zaveze sledijo slovenskemu uradnemu katoliškemu prevodu iz leta 2024 (jeruzalemska izdaja).

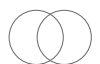

niso imeli nikogar, ki bi si ga postavili za sodnika, in njihovo srce se je obrnilo, pozabili so na obljubo in prestopili poti, ki sta jim jih zapovedala Gospodova služabnika Mojzes in Jozue, ter se podili za hčerami Amorejcev in služili njihovim bogovom.« (Jacobson 1996, 145) Bog se odzove z jezo: *iratus est eis Dominus*. To je citat iz Sod 3,8: »Tedaj se je vnela Gospodova jeza zoper Izraela.«

LAB 30,2 omenja priznanje Izraelove krivde kot pogoj za Božje odrešilno posredovanje: »Ženska jim bo vladala in jih razsvetljevala štirideset let.« (*Et principabitur eis mulier, que illuminabit eos quadraginta annis.*) (Jacobson 1996, 47.145) Ta izjava je prirejen citat Deborinih besed Baraku iz svetopisemske zgodbe iz Sod 4,9: »[S]lava na poti, ki jo nastopaš, ne bo tvoja, kajti Gospod bo Siseraja dal v roke žene.« Svetopisemska zgodba ne navaja izrecnih podatkov o trajanju Deborinega vodenja, vendar na koncu Deborine pesmi (Sod 5,31) navaja: »Potem je bil v deželi mir štirideset let.«

V Sod 5,3-4 je svetopisemsko dojetje notranje vzročne povezave med grehom, kesanjem Izraela in Božjim odrešilnim posredovanjem predstavljeno na nov način. V skladu s Sod 4,6 je Debora poklicala Baraka zaradi bitke. Celotno poglavje o zbiranju ljudstva, da bi se izpovedalo, pokesalo in postilo, je značilno za LAB. V svetopisemski zgodbi o delovanju Debore in Baraka LAB nima vzporednic. Obstaja pa sklicevanje na podjarmljenje pod Siserajem v 1 Sam 12,9-10: »Pozabili so na Gospoda, svojega Boga, zato jih je prodal v roko Siseraju[.]«

V LAB-u 30,5 se pojavi običajni svetopisemski idiom nošenja raševine v znamenje žalovanja ali kesanja (LAB 30,5-7): »Ko se je ljudstvo sedem dni postilo in sedelo v raševinah, je Gospod sedmi dan poslal k njim Deboro, ki jim je govorila[.]« (Jacobson 1996, 48.146) Avtor ne uporablja jezika iz pripovedi o Debori, temveč iz nekaterih drugih mest v knjigi Sodnikov, v Jon 3,5-6, v 1 Sam 12,11 in drugod v Svetem pismu in drugih judovskih virih. Deborin nagovor v LAB-u 30,5-7 krepi vlogo Božjega usmiljenja in čudežnega posredovanja. Bog deluje prijazno do Izraela, da bi ohranil zvestobo svoji zavezi in prisegi, ki jo je dal očakom. Bog je sklenil zavezo z očaki, ker je »živi Bog« (*Deus vita est*), čeprav so mrtvi.

LAB 31,1-9 je predelana zgodba o Debori, Siseraju in Jaeli iz Sod 4–5. Odlomek se začne z opisom vloge Deборе in Jaeli pri ustvarjanju nasprotja med mogočno moško osebnostjo Siserajem in šibkimi ženskami:

Debora je poslala in poklicala Baraka ter mu rekla: »Vstani, opaši kot mož svoja ledja, pojdi in napadi Siseraja, ker vidim, da se zvezde premikajo in se pripravljajo na boj na naši strani. Vidim tudi sijoče zvezde, ki jih ni mogoče premakniti z njihovih tirov, ki gredo naprej in ovirajo vse vozove tistih, ki se hvalijo z močjo Siseraja, ki pravi: 'Šel bom in bom s svojo mogočno roko napadel Izrael, njihov plen pa bom razdelil med svoje služabnike in si bom vzela lepe ženske za prilježnice.' Zaradi tega (*propter hoc*) je Gospod o njem rekel, da ga bo premagala roka šibke ženske (*ut brachium infirme mulieris expugnet eum*) in dekleta bodo vzela njegov plen, sam pa bo padel pod roko ženske (*in manus mulieris incidat etiam ipse*).« (LAB 31,1; Jacobson 1996, 48–49.146–147)

Deborin nagovor Baraku izhaja iz Sod 4,14 in 5,12. Besedna zveza »opaši kot mož svoja ledja« je dobesedni citat iz Job 38,3; 40,7. Te besede spominjajo na Deborino opazko, da slava zmage ne bo pripadla moškemu (Baraku), ampak ženski (Sod 4,9). Največji poudarek je na izjavi v Sod 5,20: »Z neba so se vojskovale zvezde, s svojih tirov so se vojskovale s Siserajem.« Siserajeva hvalisava samozavest spominja na besede Siserajeve matere iz Sod 5,30 in Egipčanov iz 2 Mz 15,9: »Zasledoval jih bom, jih dohitel, razdelil bom plen, nasitila se ga bo moja duša.« Zaradi tega (*propter hoc*) bo Sisera deležen trojne kazni »mera za mero«: »1. Ker se je Sisera hvalil s svojo mogočno roko, ga bo premagala ženska roka; 2. ker se je hvalil, da bo svojim mladeničem vzela plen, mu bodo mladenke vzele plen; 3. ker se je hvalil, da bo vzela ujetnice za žene, ga bo ubila ženska.« (Jacobson 1996, 844) Naslednjih osem vrstic LAB 31 se nanaša na ironijo iz Sod 4–5 in ne prinaša pomembnih točk predelavi svetopisemske zgodbe.

LAB 32,1-18 je nekakšno pripovedovanje izraelske zgodovine v Deborini novi pesmi v obliki zgodovinskega povzetka. Začetni stavek v LAB-u 32,1 tesno temelji na vzorcu iz Sod 5,1 in iz 2 Mz 15,1:

Tisti dan so Debora in Barak, Abinoamov sin, ter vse ljudstvo skupaj zapeli Gospodu in rekli (*Tunc Debbora et Barach filius Abino et omnis populus unanimiter hymnum dixerunt Domino in illa die dicentes*): »Glej, Gospod nam je pokazal svojo slavo z višine, kakor je to storil z višjega mesta, ko je poslal svoj glas, da bi zmedel človeške jezike. Izbral je naš narod in našega očeta Abrahama vzel iz ognja ter ga izbral iz opek za gradnjo stolpa. V pozni starosti mu je dal sina in ga vzel iz neplodnega materinega telesa. Vsi angeli so bili ljubosumni nanj in hlapčevske vojske so mu zavidale. (Jacobson 1996, 50.148–149)

Besedilo v Sod 5,1 ljudstvu ne pripisuje nobene vloge pri petju. *Tunc* na začetku stavka ne izvira iz Sod 5,1, ampak iz 2 Mz 15,1. Jud 5,1 se glasi: »Tisti dan je Debora zapela z Abinoamovim sinom Barakom in rekla«; odlomek v 2 Mz 15,1 pa se glasi: »Tedaj so Mojzes in Izraelovi sinovi Gospodu zapeli tole pesem.« Odvisnost od Sod 5,1 in 2 Mz 15,1 pojasnjuje, zakaj avtor LAB 32,1 uporablja latinsko besedo *hymnum*, čeprav LAB 32 nima »himničnih« lastnosti: »Vsebina Deborine pesmi v LAB-u nima skoraj nič skupnega z Deborino pesmijo v 5. poglavju Sodnikov. Spet gre za nekakšen pregled judovske zgodovine s posebnim poudarkom na dveh ali treh dogodkih. Njena osrednja tema je manifestacija Božjega posredovanja v človeške zadeve z nebeških področij.« (Jacobson 1996, 859) Avtorjevo vodilno načelo je, »da Bog izpolnjuje zavezo tako, da pomaga svojemu ljudstvu skozi zgodovino« (Livneh 2017, 203).

Prvi del LAB 32, vrstice 1-11, je zgodovinski povzetek, ki je sestavljen iz dveh glavnih enot: »Prva enota (v. 1-6) zajema življenje Abrahama, Izaka in Jakoba. Druga enota (v. 7-11) pripoveduje o izbranih dogodkih od suženjstva v Egiptu do dni Deборе.« (Livneh 2017, 209) Druga enota se sklene s Siserajevo grožnjo:

V teh dneh je Sisera vstal, da bi nas zasužnjil. Klicali smo k našemu Gospodu, ki je ukazal zvezdam in rekel: »Umaknite se s svojih položajev in sežgite moje sovražnike, da bodo spoznali mojo moč.« Zvezde so se spustile in premagale njihov tabor ter nas zaščitile brez kakršnegakoli truda. (Jacobson 1996, 51–52.150)

Drugi del LAB 32, od 12. do 18. vrstice, govori o Deborinem poklicu in se začne z vlogo Jaele:

12. Zato ne nehamo peti hvalnice (*Propterea non cessamus hymnizare*), naša usta ne bodo utihnila pri pripovedovanju o njegovih čudežih, ker se je spomnil svojih novih in starih obljub in nam pokazal svojo osvoboditev. In tako se Jaela povečuje med ženami (*Et ideo in mulieribus gloriatur Iahel*), ker je bila edina uspešna in je Siseraja ubila z lastnimi rokami. (Jacobson 1996, 52.150)

Med sklicevanjem na svetopisemske vire v LAB-u 32,1 in 32,18 je v zgodovinskem povzetku v LAB 32,14.15.18. navedena Debora. V LAB-u 32,15-16 se pojavi spodbuda:

14. Dobro poj hvalnico, Debora (*Hymniza vel tu Debbora*), in naj se v tebi prebudi naklonjenost svetega duha ter začni hvaliti Gospodova dela (*et incipe laudare opera Domini*), saj ne bo več takega dne, ko se bodo zvezde povezale in premagale Izraelove sovražnike, kot jim je bilo zapovedano. Od te ure naprej bo Izrael, če bo padel v stisko, poklical te priče skupaj z njihovimi služabniki in ti bodo opravili posredniško vlogo pri Najvišjem, on pa se bo spomnil tega dne in poslal odrešenje svoje zaveze.

15. In ti, Debora, začni pripovedovati o tem, kar si videla na polju (*Et tu Deborra, incipe loqui que vidisti in campo*), kako je ljudstvo hodilo in šlo na varno in kako so se zvezde borile zanj. Veseli se, zemlja, nad tistimi, ki prebivajo med vami, ker je prisotna Gospodova skupnost, ki prižiga kadilo nad vami. Ne brez razloga je Bog vzel rebro prvotnega človeka, ki je bil oblikovan iz tebe, saj je vedel, da se bo iz njegovega rebra rodil Izrael. To, kar bo ustvarjeno iz tebe, bo pričevanje o tem, kaj je Gospod storil za svoje ljudstvo. (Jacobson 1996, 52.151)

Zgodovinski povzetek se konča z navedbo Deборе, ki pravi: »To bo kot pričevanje trobente med zvezdami in njihovim Gospodom.« (Jakobson 1996, 52.151) Zadnje besede o Debori se nanašajo na štiridesetletni mir, ki je zavladal po Siserajevem porazu (LAB 32,18 se sklicuje na Sod 5,31). Sod 5,31 se

konča z zapisom: »Potem je bil v deželi mir štirideset let.« LAB 32,18 se konča z drugim vidikom zapisa: »Sodila je Izraelu štirideset let.«

Zgodovinski povzetek v LAB-u 32 je sestavljen iz kratkih enot iz različnih svetopisemskih virov. Avtor očitno predpostavlja, da je njegovo občinstvo seznanjeno z zgodbo. Epizoda o vojni proti Siseraju, ki zaključuje pregled, izhaja predvsem iz Sod 4–5. Avtor govori o Siseraju kot o človeku, ki se je »pojaval« kot faraon (2 Mz 1,8; prim. LAB 9,1), da bi zaslužnil Izraelce (prim. zlasti 2 Mz 1,13; 5 Mz 26,6). Besede »klicali smo k svojemu Gospodu« izhajajo iz konteksta zatiranja v Egiptu (4 Mz 20,26; 5 Mz 26,7). Zdi se, da avtor povezuje zgodovinske razmere v Deborinem času in razmere v obdobju suženjstva v Egiptu (Livneh 2017, 211).

LAB 33,1-6 poroča o Deborinem slovesu in smrti. Debora se predstavi kot ženska s priznanim statusom matere Izraela. Pripoved se začne:

Ko se je bližal čas njene smrti, je poslala in zbrala vse ljudstvo in mu rekla: »Poslušajte, ljudje moji. Glejte, opominjam vas kot Božja žena (*tamquam mulier Dei*) in vas razsvetlujem kot pripadnica ženskega spola (*tamquam ex femineo genere*). Poslušajte me kot svojo mater (*quasi matri vestre*) in prisluhnite mojim besedam kot ljudje, ki bodo tudi umrli[.]« (Jacobson 1996, 53.152)

Zdi se, da je besedna zveza *mulier Dei* enakovredna besedni zvezi »Božji mož«, ki se uporablja za Mojzesa v 5 Mz 33,1, Samuela v 1 Sam 9,6 in Elija v 1 Kr 17,18. Besedna zveza *quasi matri vestre* izhaja iz Sod 5,7: »kot mati Izraela«. Ljudstvo se je na Deborino slovo odzvalo z jokom za svojo »materjo« in je »sedemdeset dni žalovalo«, ko je umrla (v. 4-6).

Sklep

Delo neznanega avtorja iz prvega stoletja po Kristusu, napisano v hebrejščini in ohranjeno v latinskem prevodu pod naslovom *Liber Antiquitatum Biblicarum* (LAB), prinaša sporočilo, da so vse nesreče in zmage, ki so doletele Jude, del Božjega načrta v zgodovini. Avtor uporablja svetopisemske primere in literarne modele za predstavitev Božjih odrešilnih dejanj, pri čemer zgodovinske epizode povezuje na linearen, vzročen ali analogen

način. Delo razkriva avtorjevo dojemanje zgodovine kot kontinuirane in strukturirane po vzorcih, ki pojasnjujejo pomen posameznih dogodkov.

Osrednja vloga Boga v LAB-u je še posebej močno poudarjena v poglavjih 30–33, ki predstavljajo zgodovinske povzetke pripovedi in Deborine pesmi iz Sod 4–5. Zmaga nad Siserajem je prikazana kot del dolge verige Božjih odrešilnih dejanj, ki se začnejo z Abrahamom in nadaljujejo do avtorjevih dni. Davidova pesem, ki jo je igral Savlu, da bi pregnal hudobnega duha, je še en primer Božjega posredovanja. V LAB-u 60 beremo, kako je David usmeril Savla nazaj na pot miru duše, ko je bil Savlu odvzet Gospodov duh. Ko je David pel hvalnice (*Et cum hymnizaret David*), je duh Savlu prizanesel. Debora je v LAB-u predstavljena kot močna voditeljica in prerokinja, ki je bila ključna za uspeh Izraela v boju proti Siseraju. Njena vloga je v LAB-u bistveno bolj poudarjena kot v sveto-pisemskih besedilih, saj je opisana kot duhovna voditeljica, ki je Izraelove sinove usmerjala k pokori in molitvi. V spremenjenih zgodovinskih okoliščinah sta njena duhovnost in preroško poslanstvo postala še bolj pomembna, ker so duhovne prakse pokore in molitve postale ključne za doseganje Božjega odrešilnega posredovanja.

Kratica

LAB *Liber Antiquitatum Biblicarum*

Reference

- Amaru, Betsy Halpern.** 1991. Portraits of Women in Pseudo-Philo's Biblical Antiquities. V: Amy-Jill Levine, ur. »WOMEN LIKE THIS«: *New Perspectives on Jewish Women in the Greco-Roman World*, 83–106. Atlanta: Scholars Press.
- Bar-Ilan, Meir.** 2018. Chapter Four: Prayers by Women. V: *Some Jewish Women in Antiquity*, 78–113. Atlanta: Scholars Press.
- Blinkinsopp, Joseph.** 1961. Ballad Style and Psalm Style in the Song of Deborah. *Biblica* 42: 61–76.
- Bronner, Leila Leah.** 1994. *From Eve to Esther: Rabbinic Reconstructions of Biblical Women*. Louisville, KY: Westminster John Knox Press.
- . 1999. Hannah's Prayer: Rabbinic Ambivalence. *Shofar (Special Issue: Women in Jewish Life and Culture)* 17/2: 36–48.
- Brown, Cheryl Anne.** 1992. *No Longer Be Silent: First Century Jewish Portraits of Biblical Women*. Louisville: Westminster John Knox Press.
- Budiselić, Ervin.** 2023. Važnost Božje sveobuhvatne priče kao okvira za tumačenje pripovijesnih i nepripovijesnih dijelova hebrejske Biblije. *Edinost in dialog* 78/1: 225–249.
- Cook, Joan E.** 1999. *Hannah's desire, God's design: Early Interpretations of the Story of Hannah*. Sheffield: Sheffield Academic Press.
- Flusser, David.** 1984. Psalms, Hymns and Prayers. V: Michael E. Stone, ur. *Jewish Writings of the Second Temple Period: Apocrypha, Pseudepigrapha, Qumran Sectarian Writings, Philo, Josephus*, 551–577. Assen: Van Gorcum; Philadelphia: Fortress Press.
- Globe, Alexander.** 1974. The Literary Structure and Unity of the Song of Deborah. *Journal of Biblical Literature* 93/4: 493–512.
- Gordley, Matthew E.** 2018. *New Testament Christological Hymns: Exploring Texts, Contexts, and Significance*. Downers Grove, IL: IVP Academic an imprint of InterVarsity Press.
- Greenberg, Moshe.** 1983. *Biblical Prose Prayer*. Berkeley: University of California Press.
- Harrington, Daniel J.** 1985. Pseudo-Philo (First Century A.D.): A New Translation and Introduction. V: James H. Charlesworth, ur. *The Old Testament Pseudepigrapha*. Zv. 2, 297–377. London: Darton, Longman & Todd.
- Horst, Pieter Willem van der.** 1989. Portraits of Biblical Women in Pseudo-Philo's Liber Antiquitatum Biblicarum. *Journal of Social Psychology* 5: 29–46.
- Jacobson, Howard.** 1996. *A Commentary on Pseudo-Philo's Liber Antiquitatum Biblicarum: With Latin Text and English Translation*. 2 zv. Leiden: Brill.
- Johnson, Norman B.** 1948. *Prayer in the Apocrypha and Pseudepigrapha*. Philadelphia: Society of Biblical Literature and Exegesis.
- Levison, John R.** 1995. Prophetic Inspiration in Pseudo-Philo's "Liber Antiquitatum Biblicarum". *The Jewish Quarterly Review* 85/3–4: 297–329.
- Livneh, Altar.** 2017. Deborah's New Song. *Journal for the Study of Judaism in the Persian, Hellenistic, and Roman Period* 48/2: 203–245.
- Myers, Jacob M., in Phillips P. Elliott.** 1978. *The Book of Judges*. Abingdon: Nashville.
- Penner, Jeremy.** 2012. *Patterns of Daily Prayer in Second Temple Period Judaism*. Leiden: Brill.

- Pentiuc, Eugen J.** 2021. *Hearing the Scriptures: Liturgical Exegesis of the Old Testament in Byzantine Orthodox Hymnography*. New York, NY: Oxford University Press.
- Rosenfeld, Ben Zion.** 1997. Sage and Temple in Rabbinic Thought After the Destruction of the Second Temple. *Journal for the Study of Judaism in the Persian, Hellenistic, and Roman Period* 28/4: 437–464.
- Ruud, I. M.** 1988. *Women and Judaism: A Select Annotated Bibliography*. New York: Garland.
- Sanders, Jack T.** 2017. *The New Testament Christological Hymns: Their Historical Religious Background*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Tedesche, Sidney S.** 1916. Prayers of the Apocrypha and Their Importance in the Study of Jewish Liturgy. *Yearbook: Central Conference of American Rabbis* 26: 367–398.

